

УДК 94(470+571)''1936/1938'':316.485.26]:659

<http://doi.org/10.17721/2524-048X.2018.10.201-216>

Ігор Римар, асп.

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

ПРОБЛЕМА ПРЕЦЕСІЇ СИМУЛЯКРІВ ТА МЕДІУМА У ФОРМУВАННІ ОЦІНОЧНИХ РЕАКЦІЙ ЩОДО МОСКОВСЬКИХ ПОКАЗОВИХ ПРОЦЕСІВ (1936-1938) В ЗАХІДНИХ МАС-МЕДІА

***Анотація.** У статті на основі аналізу документальної та монографічної літератури дано характеристику періоду показових процесів та Великого терору 1936-1938 рр. у Радянському Союзі. В якості головного підходу автор використовує концепцію французького філософа-постмодерніста Ж. Бодрійяра про прецесію симулякра та ідею медіума. На основі комплексного підходу до проблеми, у статті розкривається вирішальний вплив Й. Сталіна та наближеного до нього кола осіб на характер висвітлення радянськими та іноземними ЗМІ московських показових процесів 1936-1938 рр. Розкрито значення Першого московського показового процесу в справі подальшої фабрикації справ проти «старих більшовиків», котрі знаходилися в опозиції до Й. Сталіна. Визначено роль та місце радянських та західних ЗМІ у справі ретрансляції на західноєвропейський інформаційний простір сталінської версії показових процесів, що безпосереднім чином впливало на сприйняття та формування оціночних реакцій на дані події західноєвропейським соціумом.*

Проблема прецессии симулякром и медиума при формировании оценочных реакций касательно московских показательных процессов (1936-1938) в западных масс-медиа.

В статье на основе анализа документальной и монографической литературы характеризуется период показательный процессов и Большого террора 1936-1938 гг. в Советском Союзе. В качестве главного подхода автор

использует концепцию французского философа-постмодерниста Ж. Бодрийяра о прецессии симулякров и идею медиума. Используя комплексный подход к проблеме, в статье раскрывается решающее влияние И. Сталина и приближенного к нему круга людей на характер освещения советскими и иностранными СМИ московских показательных процессов 1936-1938 гг. Раскрыто значение Первого московского показательного процесса в деле дальнейшей фабрикации дел против «старых большевиков», которые находились в оппозиции к И. Сталину. Определена роль и место советских и западных СМИ в процессе ретрансляции на западноевропейское информационное пространство сталинской версии показательных процессов, что непосредственным образом влияло на восприятие и формирование оценочных реакций на данные события западноевропейским социумом.

Ключові слова: *прецесія, симулякр, медіум, ЗМІ, показові процеси, Великий терор.*

Проблема укріплення і посилення особистої влади Й. Сталіна та наближених до нього осіб, які входили до складу Політбюро ЦК ВКП(б), в другій половині 1930-х рр., а також значення засобів масової інформації (ЗМІ) в даному процесі, представляє значний інтерес для істориків. Варто окреслити значну кількість опублікованих документів, монографічної літератури та статей, присвячених даному періоду історії СРСР, як і підходів до аналізу проблеми консолідації влади Й. Сталіна, показових процесів та Великого терору 1936-1938 рр.

Проте, залишається актуальною проблема системного підходу до аналізу окремих елементів, пов'язаних з Першим московським показовим процесом 1936 р., висвітленням його у засобах масової інформації з наступним переходом до Другого і Третього показових процесів і Великого терору 1936-1938 рр., що відкриває можливість нових інтерпретацій зазначених подій.

Як вказують автори «Чорної книги комунізму», показові процеси стали саме тією подією, до якої була прикута увага іноземних спостерігачів. Період

1936-1938 рр. в сприйнятті західних кореспондентів та читацької аудиторії став завершальним етапом політичної боротьби, в підсумку якої Й. Сталін позбувся своїх політичних опонентів та головних суперників[12, с. 188].

Зважаючи на це, актуальність та основне завдання даної статті полягає у тому, щоб охарактеризувати місце та значення Й. Сталіна та наближених до нього членів Політбюро, як творця/творців інформаційної картини показових процесів, як всередині СРСР, так і за його межами; роль «володаря Кремля», як безпосереднього творця симулякрів та їх поширення через медіума, тобто ЗМІ, на радянський та західноєвропейський соціуми.

Важливу роль при аналізі вищевказаних позицій відіграють поняття «прецесія симулякрів» та «медіум», взятих як основні формотворчі поняття даної роботи, константи. Беручи за вихідну константу розуміння прецесії симулякрів французьким філософом-постмодерністом Ж. Бодрійяром, а саме як передування подоб-об'єктів, що симулюють, передають, зображають чи презентують реальність[1, с. 215], а також медіума (від лат. *medium* – середній, посередник) – все багатоманіття ЗМІ, та спираючись на монографічну літературу і джерельну базу опублікованих документів, які стосуються проблеми репресій в СРСР та Великого терору 1936-1938 рр., доцільно припустити, що розкриття проблеми показових процесів та чисток 1936-1938 рр. лежить за межами теорій, які схильні виділяти лише одну причину, а всі інші відносити до розряду дотичних чи другорядних (психологічна, інституціональна, функціональний підхід, соціологічна, фактор особистості).

Прецесія симулякрів, як те, що не може виникнути та існувати відірвано від реальності в усій її складності та багатогранності, а також проблема медіума, що формує симулякри подій, оціночні реакції, поведінкові акти тощо, потребує системного, багатофакторного аналізу причин та мотивів показових процесів та Великого терору 1936-1938 рр.

Таким чином, проблема симулякрів та прецесії симулякрів в рамках московських процесів та Великого терору 1936-1938 рр. впливає з

необхідності системного підходу до проблеми та розширення аналітичного поля в контексті показових процесів та Великого терору.

Історіографія показових процесів та Великого терору, а також ролі та місця ЗМІ, як одного із складових елементів проблеми, є досить масштабною. Проблемі Великого терору присвячені роботи як західних істориків (Р. Конквест, Н. Верт [2], Ш. Фіцпатрік [9], М. Левін [14] та ін.), так і російських (Хаустов В., Хлевнюк О. В. [10], [11] та ін.), проте їхні підходи та інтерпретації проблеми, а також причин, значення, наслідків та особливо ролі ЗМІ, під час показових процесів та Великого терору залишаються в дискусійному полі.

Джерельна база проблеми представлена матеріалами лютнево-березневого пленуму ЦК ВКП(б) 1937 р. [4] та збірниками документів [7], [8], які висвітлюють відносини, як всередині правлячої верхівки ВКП(б) (між Й. Сталіним та його найближчим оточенням), так і між “господарем Кремля” та державними структурами, III Інтернаціоналом та його генеральним секретарем Г. Димитровим, які також були втягнуті у вир Великого терору 1936-1938 рр. Разом з тим, важливими джерелами виступають “Щоденник” Г. Димитрова [13], що містить відомості як про сам терор, так і про роль Й. Сталіна у розгортанні репресій та «Данина Каталонії» Дж. Оруела [5], в якій автор намагається дати характеристику ролі та місця західних ЗМІ при формуванні необхідної сталінському керівництву «правильної» картини сприйняття подій.

Що стосується проблеми показових процесів та Великого терору 1936-1938 рр., то вона є складовою більш широкої проблеми політичного розвитку СРСР другої половини 1930-х рр. Даний період позначений прагненням Й. Сталіна усунути будь-яку опозицію владі, що об’єктивно пов’язано з прагненням до консолідації влади, населення та еліт навколо Й. Сталіна та сталінського Політбюро на тлі посилення нацистської Німеччини та військової загрози для СРСР.

Всередині СРСР, як зазначає французьки історик Н. Верт, даний процес відбувається на фоні існування двох логік влади – логіки «командно-

адміністративної системи» та деспотичної концепції управління справами, розподіленими між Й. Сталіним та його «наближеним колом» [2, с. 150]. Через конфлікт двох логік стає більш зрозумілою «інституційна параноя», яку дослідник М. Левін визначає наступним чином: «відчуття безсилля, яке розвивається у вузькому колі вищого керівництва, а потім у лідера цього керівництва. Чим сильніше центральна влада, тим інтенсивніше це відчуття безсилля» [14, с. 67]. Отже, виходячи з визначення «інституційної параної», а також з розуміння симулякру, як імітації неіснуючого, де сенс має лише співвіднесеність з моделлю, з усім, що виходить з моделі (в даному випадку – модель проникнення ворога в абсолютно всі структури та держаний апарат та модель «п'ятої колони» всередині СРСР) [6, с. 8], можна припустити, що все більше розширення прецесії симулякрів відбувалося на фоні все інтенсивнішого відчуття «інституційної параної», апогеєм чого стали інституційне (централізоване) поширення репресій владною верхівкою [3, с. 19], [10] та Великий терор.

Звертаючись до проблеми показових процесів, як вказує дослідниця Ш. Фіцпатрік, варто зазначити, що три московських процеси мають значну структурну подібність з показовими процесами кінця 1920-х рр. (Шахтинська справа 1928 р. та процес Промпартії 1930 р.). Проте, як зазначає дослідниця, різниця в тому, що у випадку показових процесів 1930-х рр. звинувачують високопоставлених чиновників, виключених з партії та усунутих з посад. На лаву підсудних потрапили колишні опозиціонери, представники партійної еліти [9, с. 233].

Окрім цього, Й. Сталін протягом декількох місяців 1936 р. особисто керував фабрикацією звинувачень проти групи старих більшовиків, лідерів колишньої опозиції, які стануть головними фігурантами Першого московського показового процесу. В подальшому, ще одним підтвердженням необхідності чистки партії від ненадійних елементів, як засобу посилення обороноздатності СРСР та консолідації влади для Й. Сталіна стануть події, пов'язані з громадянською війною в Іспанії, в ході якої яскраво розкриються протиріччя

між різними політичними силами, в тому числі між комуністами та троцькістами, а вираз «п'ята колона» (в критичний момент війни в жовтні 1936 року, коли чотири колони франкістів наступали на Мадрид, генерал Е. Мола заявив, що в тилу республіканців у нього є «п'ята колона») швидко увійде в політичну риторику більшовиків [11].

Як зазначають історики О. Хлевнюк, Р. Девіс, Л. Кошелева, Е. Ріс та Л. Рогова, ключовим пунктом в підготовці першого процесу став арешт прихильника Л. Троцького Є. Дрейцера та завідуючого секретаріатом Г. Зинов'єва Р. Пікеля з подальшою фальсифікацією під час допитів їхніх «зізнань» щодо існування терористичного центру троцькістів та зінов'єнців [8, с. 619]. Далі підсудні почали давати свідчення один проти одного, а також проти інших опозиціонерів.

Таким чином, Перший московський процес створив основу для наступних, Другого та Третього, які відбудуться в січні 1937 р. та в березні 1938 р. Частково матеріали для них були отримані під час допитів підсудних на Першому процесі.

На підтвердження тези про взаємопов'язаність процесів можна привести наступні документи:

- «свідчення» проти Г. П'ятакова та Я. Лівшиця М. Голубенка та С. Мрачковського, про що повідомив Л. Каганович Й. Сталіна 17 серпня 1936 р. [8, с. 631];
- повідомлення Й. Сталіна Л. Кагановичу та М. Єжову від 19 серпня 1936 р. щодо К. Радека [8, с. 634];
- «свідчення» проти майбутніх підсудних на Другому та Третьому московських процесах І. Рейнгольда та «багатьох [інших] підсудних», надіслані Л. Кагановичем та М. Єжовим Й. Сталіну 20 серпня 1936 р. [8, с. 636-638];
- повідомлення Л. Кагановича Й. Сталіну від 14 вересня 1936 р. щодо допиту Г. Сокольнікова, а також О. Рикова та М. Бухаріна [8, с. 676-678];
- лист-виправдання Я. Лівшиця Й. Сталіну від 16 вересня 1936 р. [7, с. 342-346];

- лист М. Бухаріна В. Молотову від 1 грудня 1936 р. [7, с. 357-360].

(Георгій (Юрій) П'ятаков (1890-1937) – радянський партій та державний діяч. В 1934-1936 р. перший заступник народного комісара (наркома) важкої промисловості СРСР. Яків Лівшиць (1896-1937) – партійний та державний діяч. З 1935 р. заступник наркома шляхів сполучення СРСР. Микола Голубенко (1897-?) – партійний та державний діяч. В 1935-1936 рр. начальник будівництва Боголепського коксохімічного комбінату. Сергій Мрачковський (1888-1936) – партійний діяч. У 1932-1933 р. начальник будівництва Байкало-Амурської магістралі. Карл Радек (1885-1939) – партійний діяч. В 1932-1936 р. завідувачий Бюро міжнародної інформації ЦК ВКП(б). Ісаак Рейнгольд (1887-1936) – партійний та державний діяч. У 1929-1934 рр. заступник наркома землеробства СРСР. Григорій Сокольніков (1888-1939) – партійний та державний діяч. У 1935-1936 рр. перший заступник наркома лісової промисловості СРСР. Олексій Риков (1881-1938) – політичний та державний діяч. У 1930-1936 рр. нарком зв'язку (пошта та телеграф) – *Авт.*)

Таким чином, під час допитів на Першому показовому процесі було дано поштовх для подальшої поширення прецесії «внутрішнього ворога» та творення нових симулякрів паралельно з посиленням консолідації влади навколо «володаря Кремля» шляхом усунення опонентів та розгортанням масового терору.

Ще одним прикладом безпосередньої причетності Й. Сталіна до московських процесів та репресій є запис розмови у щоденнику генерального секретаря Комінтерну Г. Димитрова від 7 листопада 1937 р., під час якої «володар Кремля» вказує на В. Кноріна, Х. Раковського, Й. П'ятницького, Б. Куна, М. Антипова та Й. Варейкіса, як на троцькістів та зрадників [13, с. 62-64]. Згодом, всі вони будуть репресовані. (Вільгельм Кнорін (1890-1938) – партійний та державний діяч. В 1928-1937 рр. керівник Інформаційно-пропагандистського відділу III Інтернаціоналу та паралельно з 1935 по 1937 р. – заступник завідувачого відділом партійно пропаганди та агітації ЦК ВКП(б). Християн Раковський (1873-1941) – партійний та державний діяч. В 1923-1928

рр. політичний представник (полпред) СРСР в Англії та Франції та одночасно заступник наркома іноземних справ СРСР. Осип П'ятницький(1882-1938) – партійний та державний діяч. В 1934-1937 рр. очолював адміністративно-політичний відділ ЦК ВКП(б). Микола Антіпов(1894-1938) – партійний та державний діяч. В 1935-1937 рр. заступник голови Ради народний комісарів СРСР. Йосип (Юозас) Варейкіс(1894-1938) – партійний та державний діяч. В 1937 р. перший секретар Далекосхідного крайового комітету партії – *Авт.*)

Окремо варто наголосити, що процедура «вказування» (явного чи прихованого) на так званих «ворогів народу» під час терору 1936-1938 рр., на думку автора, була характерною особисто для Й. Сталіна, проте дана проблема залишається дискусійною.

Окрім безпосередньої участі у підготовці показових процесів та репресій, Й. Сталін брав активну участь у роботі ЗМІ, через які поширювалася необхідна режиму версія показових процесів та репресій.

Як відомо, одним з найбільш дієвих методів консолідації та прищеплення вірного бачення ситуації населенню слугують засоби масової інформації, через які ретранслюється (поширюється) картина світу та подій, яка імponує владній верхівці.

Розглядаючи ЗМІ, як ретранслятора, на перший план виходить проблема медіума, роль якого, відповідно концепції Ж. Бодрійяра, полягає у формуванні симулякрів подій, оціночних реакцій, етичних цінностей та поведінкових актів з точки розу моралі. Користуючись латинським словом «медіум» Ж. Бодрійяр робить акцент на функції посередництва та носія інформацій, в розумінні технічної виробничої сили, яка породжує симулякри. Сама мова, символічна система, перетворюється в медіума на рівні знаку[6, с. 13].

У даному випадку медіум, тобто радянські ЗМІ, які знаходилися під контролем Політбюро ЦК ВКП(б) та Й. Сталіна, формували картину подій, безпосередньо відповідала баченням Й. Сталіна. Знаходячись над медіумом та маючи можливість безпосереднього впливу на нього, Й. Сталін виступав не тільки «джерелом» інформації, але і критиком та рецензентом (у випадках, коли

радянські ЗМІ подавали бачення подій, яке розходилося з баченням «володаря Кремля»), формуючи у населення СРСР «правильне» ставлення та оцінки подій.

Знаходячись у відпустці, Й. Сталін був досить детально поінформований як про перебіг самого процесу, так і щодо висвітлення процесу радянськими ЗМІ. На підтвердження тези про безпосередній вплив Й. Сталіна на радянські ЗМІ та наближеного до нього кола людей є шифровка М. Єжова та Л. Кагановича Й. Сталіну від 17 серпня 1936 р. щодо огляду в газетах «Правда» та «Известия» процесу контрреволюційної троцькістсько-зінов'євської терористичної групи [8, с. 630]. За допомогою преси, яка виступала в ролі медіума, ретранслятора «правильного» бачення та сприйняття подій, Й. Сталіну та наближеним до нього представникам Політбюро та НКВС було не важко прищепити необхідне бачення та переконати населення у справедливості та необхідності того, що відбувається.

Проте, окрім радянських ЗМІ, які висвітлювали процес у потрібному Й. Сталіну та Політбюро світлі, на засідання були допущені представники III Інтернаціоналу, а також іноземні журналісти, через яких західний спостерігач отримував інформацію стосовно перебігу Першого московського процесу. «Зізнання» підсудних, завчасно підготовані в НКВС, повинні були передусім переконати іноземних спостерігачів в реальності того, що відбувається. Саме іноземним ЗМІ, як ретрансляторам та медіумам західноєвропейського соціуму, було приділено особливу увагу. Не маючи можливості безпосереднього впливу на західні ЗМІ, можна припустити, що через їхню присутність на Першому московському процесі Й. Сталін намагався сформулювати таке бачення процесу, яке б не розходилося з офіційною радянською версією подій та відповідало цілям радянської пропаганди. Як зазначає Дж. Оруел, проте щодо подій в Барселоні навесні 1937 р., «читаючи комуністичну пресу не можливо не дійти висновку, що вони свідомо використовують повне незнання читачами фактів, прагнучи одного – нав'язати їм упереджене ставлення до подій»[5, с. 173]. Дане твердження буде достовірним і у випадку показових процесів.

У повідомленні Й. Сталіна Л. Кагановичу від 23 серпня 1936 р. «володар Кремля» виступає як рецензент, безпосередньо редагуючи остаточний варіант вироку. Характерним є пасаж щодо Л. Троцького та його сина Л. Сєдова, які «підлягають притягненню до суду чи знаходяться під судом чи щось інше в цьому роді». Й. Сталін наголошує, що це необхідно виділити окремим абзацом, а також що це «має велике значення для Європи, як для буржуа, так і для робітників», оскільки таким чином буде досягнуто єдності між прокурором та судом [8, с. 642]. В наступному повідомленні цього ж дня окремий акцент робиться на розповсюдженні в європейській комуністичній пресі статей К. Радека, Х. Раковського та Г. П'ятакова, які покликані «лишити можливості наших ворогів зображати судовий процес, як інсценування та фракційну розправу ЦК з фракцією Зінов'єва-Троцького» [8, с. 642]. В подальшому всі троє будуть репресовані. В контексті боротьби між Й. Сталіним та Л. Троцьким варто звернути увагу на запис у щоденнику Г. Димитрова від 11 лютого 1937 р. Під час розмови щодо постанови Президії Комінтерну по антитроцькістській кампанії, Й. Сталін зауважує, що «потрібно вказати, що ці люди боролися проти Леніна, проти партії за життя Леніна», «цитувати свідчення звинувачених» тощо [13, с. 52].

Наступне повідомлення Й. Сталіна Л. Кагановичу від 28 серпня 1936 р. акцентує увагу на необхідності формування правильного сприйняття західною публікою Першого московського процесу. Цьому має сприяти переклад європейськими мовами звіту щодо судового процесу «в тому вигляді, в якому він друкувався в «Правде» та «Известиях» [8, с. 651]. Таким чином простежується спроба досягти єдності інформації в радянському та європейському інформаційному просторах шляхом поширення на європейський інформаційний простір радянської версії процесу. Проте, варто звернути увагу на записку, направлену керівником інформаційної агенції ТАСС Я. Долецьким Л. Кагановичу та В. Молотову 5 жовтня 1936 р. У записці констатується погіршення ставлення до СРСР у західній пресі. Щоб змінити становище,

директор ТАСС пропонує усунути «серйозні недоліки роботи ТАСС» та інших установ[7, с. 351-356], які відповідають за інформаційну роботу закордоном.

Окремої уваги заслуговує повідомлення Й. Сталіну Л. Кагановичу та В. Молотову від 6 вересня 1936 р. Досить різко критикуючи статті газети «Правда» щодо процесу, «володар Кремля» дає настанови, як необхідно подати процес та його значення, яку характеристику дати підсудним [8, с. 664-665]. В контексті даного повідомлення Й. Сталін виступає в ролі критика та вчителя, який вказує на необхідність «правильного» формування суспільної думки щодо Першого московського процесу.

Що стосується Другого московського процесу, то як і в 1936 р., всі союзні газети майже дослівно висвітлювали процес, паралельно публікуючи передані суду заяви обурених радянських громадян, які вимагали смертної кари для підсудних [9, с. 233].

Під час лютнево-березневого пленуму ЦК 1937 р., який зібрався після закінчення процесу, Й. Сталін, В. Молотов та М. Єжов більш повно розкрили загальну ідею, яка стала лейтмотивом Другого процесу [4]. «Шкідники» проникли всюди, і це не тільки колишні опозиціонери, що досить сильно насторожило ЦК.

Протягом наступних місяців, як вказує Ш. Фіцпартік, газети друкували значну кількість сенсаційних матеріалів, які стосувалися прорахунків керівників в центрі і на місцях. Статті були складені таким чином, щоб стимулювати неприязнь, яку відчувало населення СРСР до привілеїв та посадових зловживань еліти [9, с. 234]. Таким чином підігрівалася соціальна істерія, підозріливість. Це стане характерною рисою Великого терору, апогей якого припадає на 1937-1938 рр.

Таким чином, можна припустити існування проблеми симулякрів, прецесії симулякрів та проблеми медіума в період московських процесів та Великого терору 1936-1938 рр., як складових проблеми усунення політичних опонентів, консолідації влади в руках Й. Сталіна та поширення єдино «правильної» версії подій не тільки на території СРСР, але і за його межами за

посередництва медіума – ЗМІ. Формуючи симулякри подій через медіума та намагаючись транслювати їх в комуністичній та частково буржуазній пресі на Заході, можна припустити, що таким чином правлячий режим в СРСР намагався вплинути на свідомість західного спостерігача, характер застосування ним моральних норм та принципів з метою формування та прищеплення позитивного ставлення до СРСР та достовірності інформації, яку надавали радянська та комуністична преса щодо московських процесів в період загострення міжнародних відносин другої половини 1930-х рр. та назрівання Другої світової війни.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляции / Ж. Бодрийяр. – Москва : «ПОСТУМ»; 2015. – 240 с.
2. Верт Н. Террор и беспорядок. Сталинизм как система / Н. Верт. – Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН); Фонд первого Президента России Б. Н. Ельцина, 2010. – 447 с.
3. Голдман В. 3. Террор и демократия в эпоху Сталина. Социальная динамика репрессий / В. Голдман. – Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН); Фонд «Президентский центр Б. Н. Ельцина», 2010. – 335 с.: ил. – (История сталинизма).
4. Материалы февральско-мартовского пленума ЦК ВКП(б) 1937 года (23.02.1937 – 05.03.1937). [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://захаров.net/static/upload/books/file/9975.pdf> - Дата обращения: 25.04.2018. – Название с экрана.
5. Орвелл Дж. Данина Каталонії: історична мемуаристика / Дж. Орвелл. – Київ: Вид-во Жупанського, 2017. – 240 с.
6. Печенкина О. А. Эра тотальной симуляции, или искусственное воскрешение реальности. Вступительная статья. / О. Печенкина // Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция. – Тула, 2013. – С. 3-15.
7. Советское руководство. Переписка. 1928-1941 гг. / Сост. А. В.

- Квашонкин, Л. П. Кошелева, Л. А. Роговая, О. В. Хлевнюк – Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999. – 519 с.
8. Сталин и Каганович. Переписка. 1931–1936 гг. / Сост. О. В. Хлевнюк, Р. У. Дэвис, Л. П. Кошелева, Э. А. Рис, Л. А. Роговая. – Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2001. – 798с. ; ил.
9. Фицпатрик Ш. Повседневный сталинизм. Социальная история Советской России в 30-е годы: город / Ш. Фицпатрик. – 2-е изд. – Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН); Фонд Первого Президента России Б. Н. Ельцина, 2008. – 336 с.
10. Хлевнюк О. В. Причины «большого террора» / «Ведомости» (газета) 06. 07. 2017. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <https://vedomosti.ru/opinion/articles/2017/07/06/712528-bolshogo-terrora> Дата обращения: 25.04.2018. – Название с экрана.
11. Хлевнюк О. В. Хозяин. Сталин и утверждение сталинской диктатуры. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН); Фонд Первого Президента России Б. Н. Ельцина, 2010. [Электронный ресурс] - Режим доступа: www.phantastike.com Дата обращения: 25.04.2018. – Название с экрана.
12. Черная книга коммунизма. Преступления, террор, репрессии. Москва : «Три века истории»; 2001, 2-е издание, исправленное, 780с., илл.
13. Dimitrov G. The Diary. 1933-1949. / G. Dimitrov. – New Haven and London: Yale University Press, 2003. – 497 p.
14. Lewin M. Bureaucracy and the Stalinist State / Lewin M., I.Kershaw // Stalinism and Nazism: Dictatorships in Comparison – Cambridge: Cambridge U. P., 1997. – P. 53-74. [Electronic Resource] – Mode of Access: https://books.google.com.ua/books?id=_tmGaltZ0tsC&pg=PA53&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false – Last Access: 25.04.2018. – Title from the Screen.

References:

1. BODRIJJAR, Zh. (2015) *Simuljakry i simuljácii*. Moskva: «POSTUM».
2. VERT, N. (2010) *Terror i besporjadok. Stalinizm kak sistema*. Moskva: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPJeN).
3. GOLDMAN, V. (2010) *Terror i demokratija v jepohu Stalina. Social'naja dinamika repressij*. Moskva: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPJeN).
4. MATERIALY FEVRAL'SKO-MARTOVSKOGO PLENUMA CK VKP(b) 1937 goda (23.02.1937 – 05.03.1937). [Online] Available from: <http://zaxarov.net/static/upload/books/file/9975.pdf> [Accessed: 25th April 2018]
5. ORVELL, Dzh. (2017) *Danyina Katalonii. Istorychna Memuarystyka*. Kyiv Vyd-vo Zhupanskoho.
6. PEChENKINA, O. A. (2013) Jera total'noj simuljácii, ili iskusstvennoe voskreshenie real'nosti. Vstupitel'naja stat'ja. *Simuljakry i simuljacija*. Tula.
7. KVASHONKIN, A. V., KOSHELEVA, L. P., ROGOVAJa, L. A., HLEVNJuK, O. V. (ed.) (1999) *Sovetskoe rukovodstvo. Perepiska. 1928-1941 gg.* Moskva: «Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija» (ROSSPJeN).
8. Hlevnjuk, O. V., DJeVIS, R. U., KOSHELEVA, L. P., RIS, Je. A., ROGOVAJa, L. A. (ed.) (2001) *Stalin i Kaganovich. Perepiska. 1931—1936 gg.* Moskva: «Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija» (ROSSPJeN)
9. FICPATRIK, Sh. (2008) *Povsednevnyj stalinizm. Social'naja istorija Sovetskoj Rossii v 30-e gody: gorod*. Moskva: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPJeN)
10. HLEVNJuK, O. V. (2017) Prichiny «bol'shogo terrora». *Vedomosti*. 06th July [Online] Available from: <https://vedomosti.ru/opinion/articles/2017/07/06/712528-bolshogo-terrora> [Accessed: 25th April 2018]

11. HLEVNIUK, O. V. (2010) *Hozjain. Stalin i utverzhdenie stalinskoj diktatury*. Moskva: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPJeN). [Online] Available from: www.phantastike.com [Accessed: 25th April 2018]
12. KURTUA, S., VERT, N., PANNE, Zh.-L., PACHKOVSKIY, A., BARTOSHCHUK, K., MARGOLEN, Zh.-L. (ed.) (2001) *Chernaja kniga kommunizma. Prestuplenija, terror, repressii*. Moskva: «Tri veka istorii»
13. DIMITROV G., (2003) *The Diary. 1933-1949*. New Haven and London: Yale University Press
14. LEWIN, M. (1997) Bureaucracy and the Stalinist State. *Stalinism and Nazism: Dictatorships in Comparison*. p. 53-74. Cambridge: Cambridge U. P. [Online] Available from: https://books.google.com.ua/books?id=_tmGaltZ0tsC&pg=PA53&hl=ru&source=gbp_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false [Accessed: 25th April 2018]

Ihor Rymar, PhD Student

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv

**THE PROBLEM OF THE PRECESSION OF THE SIMULACRUMS AND
THE MEDIUM IN THE FORMATION OF APPRAISAL REACTIONS IN
RELATION TOWARDS MOSCOW SHOW TRIALS (1936-1938) IN THE
WESTERN MASS MEDIA**

Abstract. *The article is based on the analysis of documentary and monographic literature that characterizes a period of the show trials and the Great Terror of 1936-1938 in Soviet Union. The concept of the French postmodernist, philosopher J. Baudrillard about the precession of the simulacrum and the idea of the medium has been used as a basis of the investigation. Using an integrated approach to the problem, the article reveals the decisive influence of J. Stalin and his clique on the nature of the coverage of the Moscow show trials of 1936-1938 by Soviet and foreign*

media. The significance of the First Moscow show trials in the matter of the further fabricating cases against the "old Bolsheviks" who stood in the opposition to J. Stalin has been disclosed. The role and place of the Soviet and Western media in the process of relaying to the West European information space the Stalin version of the show trials has been determined. Thus, it is revealed that the media has been directly influencing upon the perception of the trials and formation of appraisal reactions to these events by the West European socium.

Key words: *precession, simulacrum, medium, media, show trials, Great Terror.*

Надійшла до редколегії 25.04.2018.